

ТЕТЯНА ГОЛЕМБІЄВСЬКА

До дня народження

Тетяна Миколаївна Голембієвська — одна з найвідоміших українських художниць-живописців, талановитий і авторитетний педагог, професор Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури, дійсний член (академік) Національної академії мистецтв України (1997), Народний художник України (1986), член Національної спілки художників України (1962), дійсний член Петровської академії наук і мистецтв (Санкт-Петербург, 1997), член-кореспондент Російської академії мистецтв (Москва), учасниця вітчизняних і міжнародних художніх виставок.

Народилася Т. Голембієвська у Києві 7 листопада 1936 року в родині художників Миколи Малоштанова та Ангеліни Голембієвської. Зростаючи у творчій атмосфері, в досить ранньому віці захопилася мистецтвом живопису. 1962 року закінчила Київський державний художній інститут. Педагоги з фаху — В. Костецький, К. Трохименко, С. Григор'єв. До 1965 року навчалася у творчих майстернях Академії мистецтв СРСР. У 1968 році почала викладати в Київському державному художньому інституті і цього ж року стала лауреатом Республіканської премії АКСМУ ім. М. Островського. 1984 року отримала звання професора.

У 1989—1991 роках керувала живописною майстернею Київського відділення творчих майстерень Академії мистецтв СРСР. З 1998 року — керівник аспірантів-стажистів станкового живопису Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури.

Як митець Т. Голембієвська працює в галузі станкового живопису. Найбільш знаними її картинами є «Подруги» (1959), «Висока нагорода» (1962), «Урожай» (1967), «Безсмертя» (1978, відзначена Срібною медаллю ім. М. Б. Грекова), «Свято урожаю» (1983); а також триптихи «Італія», «Бузок» (1990), «Спадщина» (1994); серії «Україна», «Болгарія», «Британія», «Італія», «Норвегія», «Франція», «Карпатські мотиви», «Крим»; серії портретів і натюрмортів. Картини Т. Голембієвської вражають глядача своєю правдивістю, високою мистецькою довершеністю.

Твори художниці зберігаються в державних та приватних колекціях України, Англії, Греції, Італії, Німеччини, Норвегії, США, Франції, Шотландії, Японії. Їх виставляють на престижних національних та зарубіжних аукціонах. Загалом творчість Тетяни Голембієвської — визначне явище в художній культурі України.

Художниця і далі активно працює, керує групою аспірантів-живописців у Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури України. У своїй викладацькій діяльності Тетяна Миколаївна сповідує геніальний принцип Плутарха: «Учень — це не посудина, яку потрібно наповнити, а факел, який слід запалити». Чимало її учнів стали відомими художниками — це Михайло Гуйда, Анатолій Зорко, Андрій Яланський, Віталій Колесников та багато інших.

Оксана СИВАК
науковий співробітник НАМ України

ТЕТЯНА КАРА-ВАСИЛЬЄВА

До дня народження

Є мистецтвознавці, які впродовж усього творчого життя наполегливо працюють над всебічним розкриттям однієї теми. До таких належить і Тетяна Валеріївна Кара-Васильєва.

Народилася вона 27 жовтня 1941 року у поруйнованому війною Києві. Суворі роки війни і перші тяжкі повоєнні літа загартовували і дорослих, і малих. У скоромному достатку минули шкільні роки ювілярки. І саме ті часи сформували у зовсім молодій дівчині риси характеру, які допомогли їй долати різні негарзди і труднощі в майбутньому.

1960 року Тетяна вступила на наново відкритий факультет теорії й історії мистецтва у Київському художньому інституті, де викладали талановиті мистецтвознавці: П. Білецький, Л. Міляєва, О. Тищенко та інші. Саме вони заклали любов до відповідальної творчої праці, до мистецтвознавства.

Сьогодні у Національному музеї українського народного декоративного мистецтва зберігається чимало різних за призначенням вишитих творів з усіх регіонів України. Це — рушники, скатертини, одяг, а поруч, у фондах Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника — шедеври церковного шитва. До процесу повернення цих колекцій безпосередньо причетна Т. Кара-Васильєва, яка, мандруючи з різними експедиціями Україною, захоплено й наполегливо доводила мистецьку унікальність віднайдених зразків української вишивки та необхідність збереження їх у музейних фондах.

Протягом тривалого часу Т. Кара-Васильєва вивчає широкий асортимент виробів декоративного мистецтва, в яких обов'язковим елементом художнього вирішення образу є вишивка. Дослідниця розкриває тонкощі техніки виконання української вишивки, яких надзвичайно багато, причому кожен регіон України має свої, локальні особливості композиції, колористики і техніки виконання. Напевне, у жодній країні світу нема такого широкого й колірного розмаїття вишивки, як в Україні.

Характерні особливості української вишивки Т. Кара-Васильєва ретельно досліджує і постійно висвітлює у своїх численних публікаціях, у статтях і книжках, які становлять вагомий науковий доробок ювілярки.

1979 року Тетяна Валеріївна захистила кандидатську дисертацію у Московському державному університеті імені М. В. Ломоносова на тему «Розвиток традицій полтавської народної вишивки у сучасних художніх промислах». Мені випало бути опонентом її захисту і свідком намагання кількох московських мистецтвознавців його «завалити». Та дисертантка фахово відповідала на зауваження опонентів та запитання присутніх і дістала високу оцінку представленого до захисту дослідження.

А далі Т. Кара-Васильєва активно працювала над підготовкою та виданням книжок і статей з питань народного мистецтва, найбільшу увагу приділяючи саме вишивці. Побачили світ її книжки: «Художні промисли України» (1979), «Полтавська народна вишивка» (1983), «Творчі дивосвіту» (1984), «Учіться вишивати» (1988). Усі вони презентували високу культуру України, розкривали функціональну роль вишитих виробів у народному побуті, домашніх, громадських інтер'єрах. Загалом, названі книги Т. Кара-Васильєвої стали помітним явищем в українському мистецтвознавстві.

У ці ж роки Тетяна Валеріївна захоплюється літургійним шитвом України XVII–XVIII ст. і 1994 року успішно захищає докторську дисертацію, присвячену літургійній мистецькій творчості. Свої дослідження Т. Кара-Васильєва розпочала, звичайно ж, задовго до захисту, ще в радянські часи, коли теми, пов'язані з церквою та релігією, щонайменше не заохочувалися. Тим часом дослідниця провела велику роботу, аналізуючи історичні джерела та архівні матеріали, документи про культурно-освітняську діяльність низки жіночих монастирів України, зокрема Києво-Вознесенського, Києво-Йорданського, Ладинського та Лебединського, що на Полтавщині, висвітлюючи принципи організації праці у виробничих монастирських майстернях, стосунки між ігуменями і майстринями; науково довела неабиякі заслуги матері гетьмана Івана Мазепи — ігумені Марії Магдалини як мецената й організатора художньої освіти в Україні.

Досліджуючи архівні матеріали, Т. Кара-Васильєва також означила вагомий мистецький внесок в українську культуру черниць Чернігівсько-П'ятницького і Києво-Флорівського монастирів, де вперше став помітним стиль бароко в гаптарстві (цей стиль існував в архітектурі, в стінопису, іконопису, гравюрі, різних видах декоративного мистецтва). Дослідниця простежила також шлях розвитку мистецтва в єдиному річизі з тогочасною літературою, освітою, богословською (теологічною) та естетичною думкою. Результатом проведеної наукової праці стала монографія Тетяни Кара-Васильєвої «Літургійне шитво України XVII–XVIII ст.» (1994), яка мала широкий розголос не лише в Україні, а й за її межами, отримала схвальні відгуки в пресі.

2000 року виходить нова книжка Т. Кара-Васильєвої — «Шедеври церковного шитва України (XII–XX ст.)», у якій тема дослідження значно розширена і охоплює шляхи розвитку церковного шитва аж із часів Київської Русі, з акцентуванням ролі у цьому процесі жіночих монастирів Чернігівщини. У названому виданні авторка детально зупиняється на історії створення шедевра церковного шитва — плащаниці для Володимирського кафедрального собору Києва, виконаної Оленою Праховою під художнім керівництвом А. В. Прахова, який прагнув відродити старослов'янське мистецтво в душі Володимирської доби.

Згадані дві монографії Т. Кара-Васильєвої, підтверджують велич і неповторність української історії XII–XVIII століть — періоду піднесення духовної культури.

Перші книжки, присвячені українській вишивці, Т. Кара-Васильєва створювала у співпраці з майстринями, які розкривали різні техніки виконання. Такі мистецтвознавчі дослідження були задумані і як рекомендації для відродження мистецтва, в якому техніки виконання мають неабияке значення, а їх в Україні дуже багато.

У 2008 році вийшла друком підготована Т. Кара-Васильєвою монументальна за обсягом книга-альбом «Історія української вишивки» (463 сторінок) із чудовими, ретельно дібраними та розміщеними ілюстраціями. Як слушно зазначено в анотації, автор книги-альбому чітко окреслює й належно характеризує основні етапи розвитку української вишивки від часів її зародження до сьогодення. Все, що відшукала, систематизувала та науково проаналізувала дослідниця, одержима улюбленою темою, знайшло вишукане поліграфічне втілення. Загалом книга-альбом «Історія української вишивки» — мистецтвознавче видання, вагомий внесок до скарбниці

української художньої культури. Тетяна Валеріївна висвітлила ще один цікавий пласт мистецтва у черговій монографії — «Відроджені шедеври» (у співавторстві з Г. Коваленком, 2009). Один з підрозділів цієї книги — «Пошуки художників-авангардистів на початку століття» — окреслює нові, унікальні ходи створення композицій вишивки, стилізацію орнаментальних мотивів, нове бачення гармонії колірних вирішень. Дослідниця організувала творчу групу сучасних митців, які відтворюють зразки авангардної вишивки ХХ століття. Викладачі кафедри художнього текстилю та моделювання костюма Київського державного інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені М. Бойчука — Л. Авдеева, І. Жураковська, Л. Костюкова — разом зі студентами відтворили шедеври авангардного мистецтва, котрими була доповнена виставка, яка успішно експонувалась у залах «Президентського фонду Леоніда Кучми «Україна», в Національному музеї українського народного декоративного мистецтва у Києві, в Національному культурному центрі України в Москві та у московській галереї «Проун».

Доктор мистецтвознавства, член-кореспондент Національної академії Мистецтв України, заслужений діяч мистецтв України, лауреат премій імені Д. Щербаківського, П. Білецького, Ф. Колесси, найвищої державної відзнаки — Національної премії України ім. Тараса Шевченка, Тетяна Валеріївна Кара-Васильєва очолює відділ декоративно-прикладного мистецтва інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. Під її керівництвом виходять значні мистецтвознавчі праці з питань історії розвитку декоративного мистецтва України. Попереду — нові пошуки, нові видання, нові кандидати наук, яких вона виховує як керівник, і, звичайно ж, нові відзнаки.

Людмила ЖОГОЛЬ

академік Української академії архітектури,

народний художник України, кандидат мистецтвознавства

ЗА МАРШРУТОМ МЕБІУСА

До 80-річчя від дня народження Владлена Кузнецова

4 грудня 2011 року виповнилось 80 років Владлену Миколайовичу Кузнецову — академіку НАМ України, званому драматургу-документалісту, з тих, хто в числі перших розкривав соціуму правду про вітчизняну історію та сучасність, розпочавши свої публіцистичні дослідження в середині 1950-х років.

Вісім десятиліть — це довгий життєвий шлях. Сам Владлен Миколайович вважає, що прожив за свої 80 років не одне, а кілька життів, які дуже різняться між собою.

«Перше життя» він пов'язує з дитячими спогадами про роки у Харкові, де з'явився на світ. «Друге життя» для хлопчика розпочалося 1934 року, з переїздом родини до Києву, куди батька запросили організувати будівництво дитячого театру та бути його директором. Цей період дитинства сповнений насамперед театральними враженнями: багаторазові відвідування вистав — «Коник-Горбоколик» Єршова, «Синій птах» Метерлінка. Неповторна атмосфера театральних лаштунків, сценічні дива та казкові перетворення... Війна перервала щасливе дитинство. Отроцтво припало на «рокові сорокові».

«Третім життям» стали переїзди у теплушках, вагонах для худоби, евакуація до Казахстану та Омську — буття на чужині, зі своїми законами проживання й виживання, а також несподіваними радощами. Серед спогадів, що формували особистість хлопчика — евакуйований театр Вахтангова, прекрасні вистави якого можна було відвідувати досхочу — «Сон в літню ніч», «Слуга двох панів», і, ясна річ, «Фронт» О. Корнійчука — за участі таких зірок театрального кону, як Р. Симонов, А. Горюнов, Ц. Мансурова, М. Охлопков, Б. Плотников, А. Абрикосов та інші. А ще була перша дитяча закоханість, катання на лижах по застиглих річках — Іртишу та Омці, почесні грамоти за навчання.

6 листопада 1943 року був визволений Київ. Поверненням до рідного міста у червні 1944-го розпочинається наступний, повоєнний, період, що його Владлен Кузнецов називає «життям у руїнах». Важко описати підліткове захоплення від володарювання «власними» розвалинами. Одним з таких «пунктів» для Владлена став спалений будинок на колишній вулиці Енгельса — то було місце для відпочинку й читання книжок, з якими хлопцеві не розставався, читаючи навіть на ходу. Водночас руїни слугували своєрідним полігоном, де можна було випробувувати вибухівку, знайти яку повоєнний дівторі не становило проблеми. Про школу, про вчителів — найкращі спогади, хоча обігрівати клас доводилось «буржуйкою», освітлювати гасовими лампами, вчитися — у третю зміну. Все одно, пам'ять вималює ці роки як найщасливіші. Насамперед день за днем — перемоги на фронтах. А в побуті — то в ларьках з «шипучкою» з'явився вишневий сироп на цукрі (замість звичного саха-